

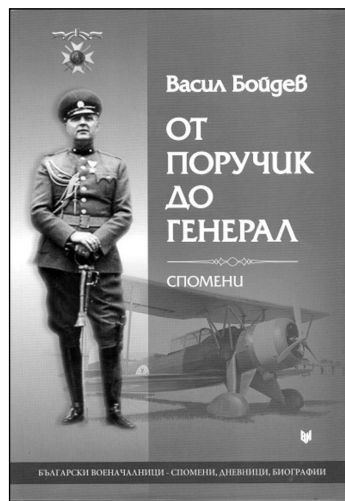
За вашата библиотека
For Your Library

Рубриката „За вашата библиотека“ се изработва съвместно с авторите на блога за книги „Библиотеката“ (<http://bibliotekata.wordpress.com/>). Тя има за цел да ви запознае с някои от най-новите и атрактивни заглавия в историческата литература. Тук ще намерите не само любопитни факти и ценни препоръки, но и описани лични впечатления, които може да са ви от полза при избора на книга за вашата библиотека.

ОТ ПОРУЧИК ДО ГЕНЕРАЛ – СПОМЕНИТЕ НА ВАСИЛ БОЙДЕВ

Едно изключително интересно историческо свидетелство се появи в края на лятото – спомени на **ген. Васил Бойдев**, записани и обработени от неговия приятел Венелин Димитров в периода 1964–1967 г. Истински късмет е, че ръкописът е съхранен чак до днес, защото по този начин до нас достигат безценни факти и подробности, разказани от пряк участник в някои от най-ключовите военни и исторически събития у нас до 1945 г.

Ген. Бойдев е позната фигура за любителите на авиацията. Именно той през 1936 г. се заема с нелеката задача да възстанови военновъздушните сили на България, унищожени и забранени дотогава по силата на Ньойския мирен договор. Пътят му на професионален военен започва от Военното училище и преминава по фронтовете на Балканската, Междусъюзническата и Първата световна война, където става свидетел на триумфа на българската войска и последвалото разочарование от проиграните победи. В средата на 30-те години, с подкрепата на цар Борис III, Бойдев започва да изгражда наново авиацията. Като командир на военновъздушните сили той често е на дипломатически мисии извън страната – среща се с Гьоринг и неговите приближени – някогашните въздушни асове от Първата световна война, преговаря за доставките на съвременни самолети за нуждите на прохождащия авиофлот. Неведнъж царят използва именно него, за да сондира намеренията на Великите сили в изостращата се обстановка на предстоящия нов световен конфликт.

Спомените на ген. Бойдев са изключително ценни и поради автентичния поглед върху личността и характера на Борис III. Командирът на военната авиация е доверно лице на монарха, който не се притеснява да споделя с него своите опасения и размисли за бъдещето на България в смутните времена на задаващата се война. Чрез спомените на генерала виждаме Борис III извън рамките на установено поляризирания му образ – възхваляван като Царя Обединител и отричан като проводник на германските интереси. Според Бойдев монархът е изключително скептичен към победния марш на Третия райх. Не само че от самото начало не вярва в победата на Германия, но и смята Хитлер за ненормален и не се заблуждава, че т. нар. новоприсъединени към България след 1941 г. територии са окончателно върнати на страната, както тръби тогавашната пропаганда.

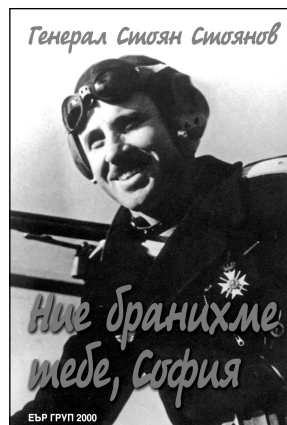
Много любопитни са страниците, посветени на присъединяването на страната ни към Тристранния пакт. Те разкриват огромното нежелание на царя и на голяма част от българските държавници (с изключение на Филов) да се ангажират с подкрепа за Германия. Подробно са описани клаузите на договора, според които германски самолети нямат право да кацат на наши летища в населените места, а само на полеви такива, щабове на войските не могат да се настаняват в градовете, никакви колети не могат да се изпращат от България... Рестрикции, много от които по-късно са грубо потъпкани от германците.

Днес, когато разсъждаваме относно съдбоносния избор, който прави България през 1941 г., присъединявайки се към Пакта, е трудно да си дадем сметка за реалните условия, в които е поставена държавата тогава. Със спомените си ген. Бойдев хвърля светлина именно върху този ключов момент и показва ситуацията на безизходица пред тогавашните управляващи, безсилни пред натиска на германското оръжие.

„От поручик до генерал“ е уникално свидетелство и един наистина непосредствен поглед към епохата от реален участник в някои от най-ключовите събития, предопределили хода на историята.

НИЕ БРАНИХМЕ ТЕБЕ, СОФИЯ!

Малко хора днес се сещат, че на 20 декември 1943 г. е една от тежките бомбардировки на София. Американски бомбардировачи разрушават повече от сто сгради в столицата, а около седемдесет души са убити. В защита на града срещу многочисления противник се изправят шепа български летци изстребители, които завързват бой в небето над столицата. 20 декември е денят, в който един смел пилот се превръща в легенда. Поручик Димитър Списаревски сваля „летяща крепост“, разбивайки своя самолет в нея, и се превръща

в първата българска жива торпила. Той загива, но подвигът му продължава да предизвиква удивление вече повече от седемдесет години. На този ден край скромната паметна плоча в покрайнините на Пасарел, където пада месершмитът на Списаревски, се отдава почит на героя и на всички онези млади момчета, загинали във въздушните боеве за България. Паметта на българските летци е почетена в една от най-ценните мемоарни книги за родната авиация.

В „Ние бранихме тебе, София!“ поручик **Стоян Стоянов** подробно запознава с т. нар. „символична война“, която България води с Америка и Англия от 1941 до 1943 г. Много детайлно, от позицията на участник в събитията, Стоянов разказва за бомбардировките на столицата, за неравните сражения между огромната мощ на съюзническата авиация и шепата български летци, защитаващи София. Автентично звучи както гордостта от достойно изпълнявания дълг на летец във Въздушните на Негово Величество войски, така и голямото разочарование от неравните сили с противника, от обречената борба.

Книгата има странна съдба. За да се промъкне през жестоката комунистическа цензура, в първото си издание през 1972 г., „Ние бранихме тебе, София!“ излиза с предговор от съветски генерал, който, наред с похвалните думи за труда на Стоянов, обвинява книгата в „някои съществени недостатъци“ – „слабо са показани или съвсем не са засегнати идейните и политическите убеждения на летци и командири, слабо е разобличаването на пределската фашистка политика на управляващите кръгове...“.

През 2011 г., по случай 100-годишнината на българската авиация, книгата на кап. Стоян Стоянов е издадена за четвърти път, като е преработена и допълнена. Тя остава ценен документ не само за любителите на авиацията, но и за всички, които искат да разберат повече за участието на България във Втората световна война.

Днес в центъра на София можем да видим паметник на летец, стиснал в ръцете си витло на самолет. Навъсенят му поглед е вперен в небето, където се чува грохотът от хиляди мотори на бомбардировачи. Жълтите павета може би пазят спомена за него и за всички онези, които са се сражавали, за да има чисто небе над България.

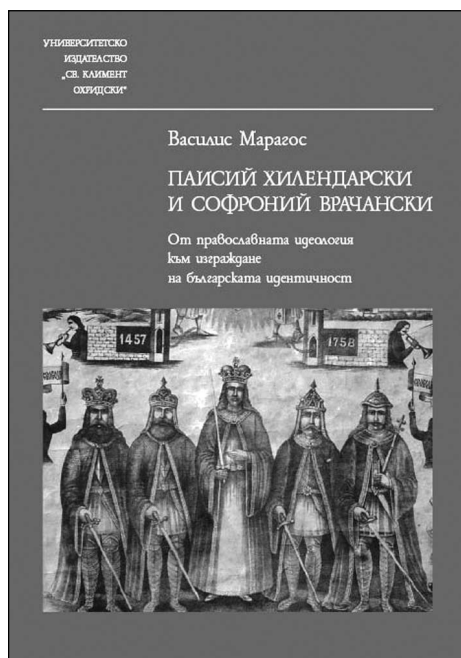
*Авиомодел Messerschmitt 109E –
копие на самолета, с който е летял
поручик Стоянов*

ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ И СОФРОНИЙ ВРАЧАНСКИ. ОТ ПРАВОСЛАВНАТА ИДЕОЛОГИЯ КЪМ ИЗГРАЖДАНЕ НА БЪЛГАРСКАТА ИДЕНТИЧНОСТ

НЯКОЛКО ДУМИ ЗА КНИГАТА, КОЯТО ПРЕВЕДОХ

Проф. Кирил Топалов

Признавам, че започнах да чета книгата на Василис Марагос с известен страх и недоверие. За специалистите е ясно защо, но все пак ще опитам да обясня. Сложните балкански политически отношения през последните два века, както и идеологическото блоково противостояне през периода на т.нар. студена война довеждаха в редица случаи до непродуктивно идеологизиране и на научната дейност, в резултат на което навред из Балканите се произвеждаха „изследвания“ (в една държава на западната ни граница това се прави много активно и досега), четенето на които днес, в епохата на споделянето на общоевропейските ценности, е, най-мекото казано, конфузно. Слава богу, в общуването между българската и гръцката наука има и много ранни продуктивни примери – като творческото сътрудничество при общото изследване от софийския професор Иван Д. Шишманов и атинския му колега Николаос Политис на фолклорния мотив за мъртвия брат още в края на така трудния в отношенията между балканските държави XIX в. Сякаш великата сянка на тези двама крупни създатели на българската и гръцката фолклористика по някакъв начин винаги е предпазвала сериозните гръцки и български учени от прекалени политически увлечения. И все пак, като познаваме гръцката чувствителност към някои балкански теми от епохата на XVIII–XIX в., свързани с

духовното еманципиране на българите и някои други балкански народи от гръцкия език и гръцката образованост в църквата, училището и въобще в социалния живот, срещата ни с книга, която си поставя задача да изследва именно тези процеси, не може да не пробуди едно, може би трябва да го нарека напрегнато любопитство.

Сега в ръцете ни е едно обективно, задълбочено научно изследване, достойно и за нашето любопитство, и за нашата компетенция. Естествено, както във всяко сериозно научно изследване, ще има и съгласия, и несъгласия с някои тези на автора. Но науката затова е наука, за да провокира и спорове. Наред с приносите специалистът ще прочете и много неща, които отдавна знае. Но и той, и неспециалистът ще прочетат и неща, които ще провокират евристичното им мислене. Моя скромност, като специалист в тази област, ще каже само, че независимо от редица изкушения да поспори и той с автора по едни или други въпроси, все пак по-обективно гръцко изследване на тази епоха не е чел. Мисля, че това вече говори много за качествата на текста, с чието превеждане се заех веднага, след като го прочетох. Защото книгата на Марагос е наистина нов етап в знанието на гръцката наука за българския XVIII–XIX в. Наред с това – и осезаем принос в процеса на възможно най-продуктивното балканско културно-историческо осмисляне на европейските духовни ценности.